

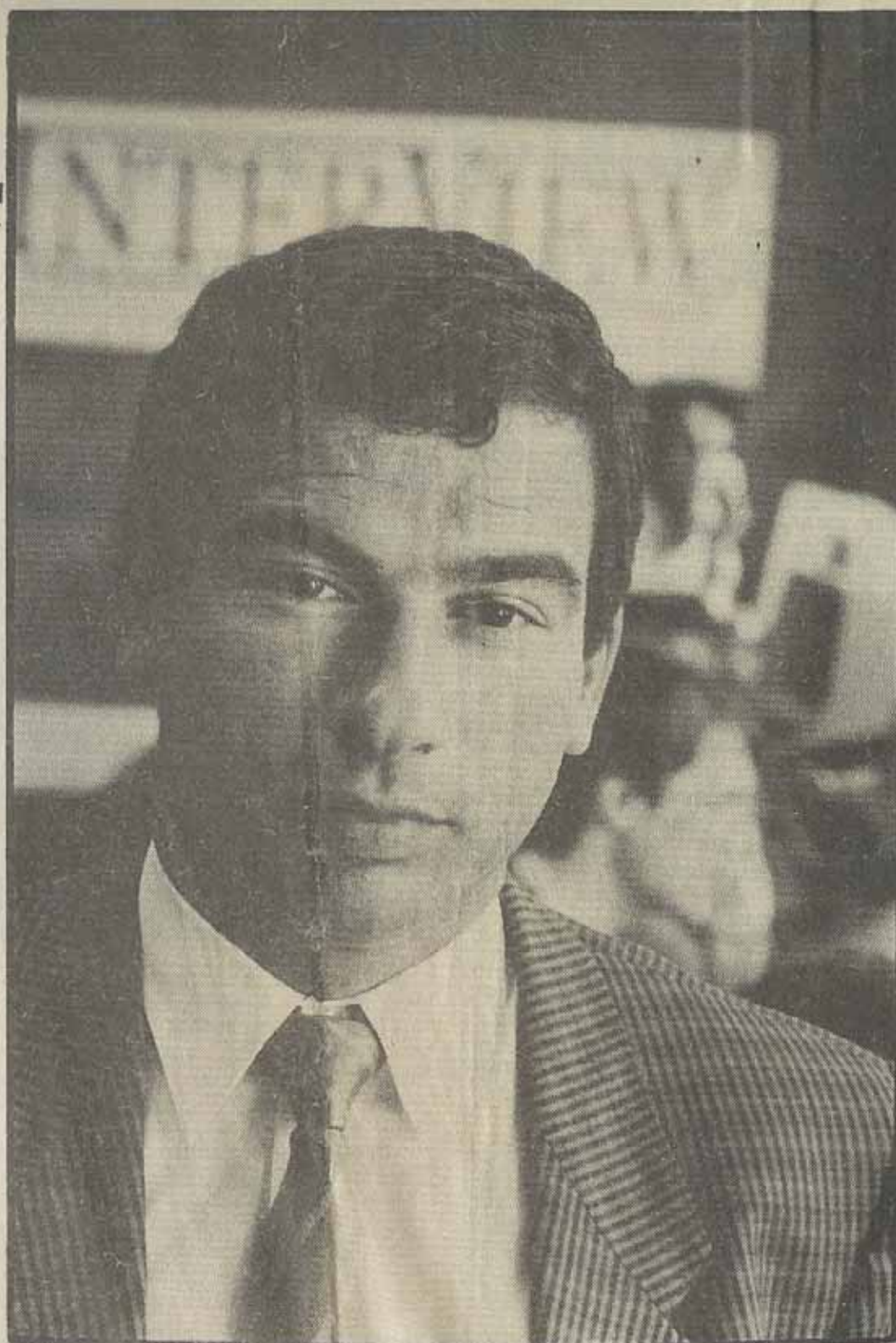
ISCHA

en

MAURICE DE HOND

over het Den Uyl- en
het Nijpels-effect /18

Zekerheden scheppen

Maurice de Hond (Foto: Bert Nienhuis)

ISCHA

De marktonderzoeker: 'In '71 ben ik afgestudeerd als sociaal-geograaf; was vervolgens twee jaar wetenschappelijk medewerker; van '73 tot eind '74 heb ik bij het marktonderzoekbureau *Interview* gewerkt, als projectleider; voorts ontwikkelde ik met Hedy d'Ancona, die ik van de universiteit kende, het idee voor een eigen bureautje, dat begin '75 van start ging — we richtten ons voornamelijk op de overheid, semi-overheid, volkshuisvesting; rond '76 raakte ik, mede dank zij Jan Nagel, betrokken bij het verkiezingsonderzoek — dat was indertijd nog gebaseerd op materiaal van het *Nipo*; ik heb toen een methodiek bedacht, waardoor die gegevens wat voorspellende kracht betreft verbeterd werden, en kwam daarmee terecht in *De rooie haan: de methode-De Hond*; '79 zijn Hedy en ik, in perfecte onderlinge verstandhouding, gestopt met onze winkel; '80 trad ik weer toe tot de gelederen van *Interview*, nu als mededirecteur, en heb me ingezet voor een ingrijpend innovatieproces: het toepassen van allerlei automatiseringstechnieken — sindsdien is het bedrijf door een combinatie van factoren nogal gegroeid: we hebben op dit moment zo'n honderd man personeel in dienst.

Tegen het einde van mijn middelbare schooltijd wilde ik eigenlijk wel gaan studeren, maar wist absoluut niet wat. Ik ben opgegroeid in een milieu dat geenszins vertrouwd was met de universitaire traditie; integendeel; mijn ouders stammen uit de omgeving van het vooroorlogse Waterloopein; joods proletariaat; na de bevrijding is mijn vader grossier in groenten en fruit geworden, op de centrale markt van Amsterdam. Ik ben bewust joods opgevoed; niet religieus, maar in sociaal opzicht; heb de joodse lagere school en het joods lyceum doorlopen.

Vlak voor mijn eindexamen heb ik een beroepskeuzetest gedaan; uitslag: *Hij kan alles, mits hij het leuk vindt*. Wanneer het advies geluid had dat ik wiskunde of medicijnen moest doen, was het zeker een van die vakken geworden.

Economie en politicologie waren toentertijd de mode-studies; reden voor mij om juist iets anders te kiezen — maar wat? Het werd sociale geografie; ik weet in wezen nog steeds niet waarom. Achteraf gezien heb ik ontzettend geluk gehad: de sociale wetenschappen bevonden zich op dat moment net in een overgangsfase van alfa- naar bèta-gerichtheid; de wiskunde werd steeds belangrijker en zowel de meeste docenten als vrijwel alle studenten hadden moeite met die tendens. Ik zat, met mijn wiskunde-knobbel, op rozen. Ik werd al snel door de staf ontdekt; meteen na mijn kandidaats mocht ik als assistent college statistiek geven aan honderdvijftig eerstejaars.

Niettemin was ik tijdens mijn jaren op de universiteit voortdurend uiterst onzeker over mezelf; zo van: *toch jammer dat ik niet een meer ambachtelijk gefundeerde wetenschap heb gekozen*. Eenmaal het bedrijfsleven ingestapt, wetenschappelijk medewerker af, weg uit die beschermde omgeving, dacht ik eerst nog: *nu kom ik in de harde concurrentieslag; moet ik opboksen tegen lieden die een veel betere opleiding hebben gehad dan ik — red ik het wel?* Dat bleek reuze mee te vallen.

Ik heb een merkwaardig gevoel voor cijfers. Na één seconde een tabel gezien te hebben, weet ik gelijk precies wat er aan de hand is. Ik kan ook ontzettend goed hoofdrekenen. Ik bezit een tegen de telepathie aanleunende *feeling* voor getallen. Mijn vrouw komt met iets thuis, en vraagt: *Hoeveel, denk je, heeft dit gekost?* Dan weet ik vrijwel altijd onmiddellijk het

exacte bedrag — een kwestie van intuïtie; als ik moet nadenken, gaat het onherroepelijk mis.

We bezochten eens een verjaarspartijtje, waar gepraat werd over astrologie, bioritme en aanverwante zaken waarmee ik nou niet direct zo'n affiniteit heb. Op weg naar huis zeg ik tegen mijn echtgenote: *Sterrenwichelaar en zo, daar zie ik niks in, maar ik geloof heilig in helderziendheid; omdat ik dat zelf met cijfers heb*. Even later liggen we in bed en ik vraag haar spontaan: *Neem een getal onder de twintig in je gedachten*. Ik laat de cijfers zo in mijn hoofd rondgaan, en bij twee getallen voel ik wat. Ik zeg: *Acht of dertien — het is dertien*. Zij begint zenuwachtig te lachen, en ik ook. Vervolgens heb ik nog twee keer in opeenvolging goed geraden — drie keer achtereens raak, dat kan geen toeval zijn.

Een dag later voetbal ik, en wil dit verhaal vertellen aan een van de jongens. Lang voordat ik aan de clou toe was, riep hij: *Ik neem ook een getal in mijn gedachten*. Ik zeg: *Liever niet — die geschiedenis met mijn vrouw is zo leuk, dat wil ik niet ontkrachten door de kans te lopen dat ik jouw getal niet raad*. Ik begin dus weer met vertellen: *Ik lag gisteravond met mijn vrouw in bed; zij neemt een getal in gedachten, en ik raad het: zestien*. Waarop die jongen zijn ogen openspert, en zegt: *Dat is het getal dat ik zojuist in gedachten had genomen*. Wat ik weer aan mijn vrouw vertelde, die opmerkte: *Bedenk wel, vannacht was het eerste getal dertien en niet zestien*.

Ik kan ook heel goed omgaan met computers; voel de structuur van die instrumenten zuiver aan. Ik heb blijkbaar een soort gedachtenopbouw die overeenkomsten vertoont met de werkwijze van de computer; een bepaalde logica.

Ik houd helemaal niet van wiskunde. Het getal op zichzelf betekent niets voor mij, het moet ergens voor staan: *Veertig procent van de Nederlanders vindt iets; bij de mannen is dat vijftig, bij de vrouwen dertig procent — een verschil van twintig procent, dus*. Vervolgens ga je je afvragen: *Hoe komt dat?* Dát is het interessante.

Dit onderwerp houdt me steeds meer bezig: er zijn drie belangrijke fasen aan te wijzen in de wereldgeschiedenis; de landbouwrevolutie, de industriële revolutie, en nu zitten we midden in een derde golf: die van de informatica.

Ik weet veel van die vernieuwing en beheers de technieken ervan; ik weet waartoe computers in staat zijn, kan ermee omgaan; heb bepaalde visies op de toekomst.

De *personal computer* is een fantastisch stuk gereedschap geworden dat steeds sterker geïntegreerd zal raken in ons dagelijks bestaan; telefoon, telex, rekenmachine, televisie, videorecorder zullen weldra samenvloeien tot één groot complex van informatiestromen. De kennis van zaken hieromtrent is bij vele leidinggevende personen — zowel in de politiek als in het bedrijfsleven — uiterst gering. Vandaar dat we slecht voorbereid zijn op een zeer nabije toekomst — hetgeen ons nog erg zal kunnen opbreken.

In de jaren vijftig en zestig hadden we alleen Nederland 1 op het tv-scherm; nu beschikken we over wel tien kanalen; door de videorecorder kunnen we onze keuze nog meer individualiseren — toch is dat apparaat ook maar een tussenvorm: in een volgend stadium kunnen we bijkans ongebreedeld alle mogelijke informatie — films, nieuws, amusement — via gigantische databanken naar ons toe krijgen; zelf structureren in plaats van te moeten afwachten wat enkele grote aanbieders te leveren hebben. Met de nieuwe gereedschappen zal de mens als enkeling tot almaar grotere dingen in staat zijn; de persoonlijke creativiteit krijgt steeds meer kans. Bijvoorbeeld: ik kan via een bepaald

computerprogramma het prachtigste drukwerk vervaardigen. Voor de zeventigste verjaardag van mijn vader heb ik in honderd exemplaren een boek over zijn leven gemaakt.

Mijn ouders hebben beiden in Auschwitz gezeten. Na de oorlog hebben ze hun leven op een buitengewoon positieve wijze voortgezet. Ik heb een zeer harmonische jeugd gehad. Ik heb altijd veel kunnen ontleen aan de kracht van mijn vader en moeder. Ik ben scheidsrechter in het betaalde voetbal geweest. Een wedstrijd leiden is niet gemakkelijk en eist vaak moed. Je kunt partijdig gaan fluiten omdat je onbewust bang bent voor de consequenties. Mijn vaders standpunt is: *als je bang bent, krijg je ook klappen. Aan dit soort inzichten heb ik altijd veel gehad.*

Het enige dat een scheidsrechter eigenlijk doet, is: zekerheden scheppen. Vijf jaar geleden is mijn eerste vrouw, na een ziekbed van enkele maanden, aan borstkanker overleden. Toen heb ik gedacht: *er zijn ook ellendige situaties geweest waar mijn ouders zich doorheen hebben moeten slepen.* Tegelijkertijd stond mij heel duidelijk voor ogen: *ik moet niet alleen zorgen dat ik haar einde zo gemakkelijk mogelijk maak, maar tevens moet ik oppassen dat het geen nadelige effecten op mijn ouders heeft.*

Mijn politieke belangstelling heb ik niet van thuis meegekregen, wé mijn honger naar nieuws: veel kranten, weekbladen, boeken, televisie, radio. Trouwens, ik voel me niet zo sterk politiek bewust. Ik volg alles. Ik word dan wel sterk met de PvdA geïdentifi-

Dit onderwerp houdt me steeds meer bezig: er zijn drie belangrijke fasen aan te wijzen in de wereldgeschiedenis; de landbouwrevolutie, de industriële revolutie, en nu zitten we midden in een derde golf: die van de informatica.

Ik weet veel van die vernieuwing en beheers de technieken ervan; ik weet waartoe computers in staat zijn, kan ermee omgaan; heb bepaalde visies op de toekomst.

De *personal computer* is een fantastisch stuk gereedschap geworden dat steeds sterker geïntegreerd zal raken in ons dagelijks bestaan; telefoon, telex, rekenmachine, televisie, videorecorder zullen weldra samenvloeien tot één groot complex van informatiestromen. De kennis van zaken hieromtrent is bij vele leidinggevende personen — zowel in de politiek als in het bedrijfsleven — uiterst gering. Vandaar dat we slecht voorbereid zijn op een zeer nabije toekomst — hetgeen ons nog erg zal kunnen opbreken.

In de jaren vijftig en zestig hadden we alleen Nederland 1 op het tv-scherm; nu beschikken we over wel tien kanalen; door de videorecorder kunnen we onze keuze nog meer individualiseren — toch is dat apparaat ook maar een tussenvorm: in een volgend stadium kunnen we bijkans ongebreedeld alle mogelijke informatie — films, nieuws, amusement — via gigantische databanken naar ons toe krijgen; zelf structureren in plaats van te moeten afwachten wat enkele grote aanbieders te leveren hebben. Met de nieuwe gereedschappen zal de mens als enkeling tot almaar grotere dingen in staat zijn; de persoonlijke creativiteit krijgt steeds meer kans. Bijvoorbeeld: ik kan via een bepaald

we toen gedaan: Den Uyl in relatie tot Kok, Van Dam, Van der Louw en Van den Berg, die op dat ogenblik in potentie de alternatieve leiders waren. Die uitzending kwam een week na de grote PvdA-nederlaag — 21,7; minder dan de VVD — en daar is met name de linkse pers over gevallen; dat onderzoek werd beschouwd als een trap na tegen Den Uyl. Het was de enige keer in mijn loopbaan dat er twijfels werden geuit omtrent de vraag of een onderzoek überhaupt wel had mogen plaatsvinden.

Ik zou het een groot falen van de PvdA vinden wanneer die partij in '86 niet in de regering komt — dan hebben ze tussen '77 en '90 niet aan de bak kunnen komen. Persoonlijk denk ik dat de PvdA alles moet doen om maximaal te garanderen dat CDA en VVD in '86 niet de meerderheid halen. Met Den Uyl als lijsttrekker loopt de PvdA een gereede kans het niet te maken. Den Uyl zit dan wel heel goed bij de traditionele PvdA-aanhang, maar wanneer de PvdA achtendertig procent wil halen, zal ze daarbuiten moeten treden. Ik heb het gevoel dat Den Uyl buiten de kring der geijkte bewonderaars veel weerstand zal ontmoeten. Wat moet Den Uyl namelijk doen? Hij dient kiezers naar zich toe te trekken die hem de laatste twintig jaar als pure tegenstander hebben beschouwd; voor de traditionele CDA-kiezers was hij de personificatie van De Socialist, Het Kwaad, De Vijand — en voor een belangrijk deel zal Den Uyl het zeker moeten hebben van de lagere inkomensgroep binnen het CDA — pas dan zal de PvdA volgend jaar kunnen slagen. Bij deze poging is de figuur van de PvdA-lijsttrekker van vitaal belang.

Nu kan die symboolfunctie van Al Wat Politiek Niet Deugt inmiddels misschien wel wat uitgesleten zijn, maar Den Uyl hoeft niet dát te flikken, of hij is weer in die positie; en zijn tegenstanders hoeven maar weinig te doen om hem daarin te doen belanden. Van Dam, Kok, Van Kemenade als lijsttrekker — het maakt allemaal niet zoveel uit, als het maar een ander is dan Den Uyl. Net zo goed als de verkiezingsoverwinning van de VVD in '82 tot stand is gekomen omdat Wiegel, die een te grote stap voor veel potentiële kiezers vormde, zich terugtrok. Nijpels was alleen maar: een ander dan Wiegel, die voor menigeen tien jaar lang De Liberaal, Het Kwaad, De Vijand was geweest. Ik acht de kansen voor de PvdA met Den Uyl als lijsttrekker minder dan zonder hem. Een uiterst pijnlijke kwestie, omdat het ook een man is met enorme kwaliteiten en grote verdiensten voor zijn partij.

Er zijn twee momenten geweest in de politieke geschiedenis van de afgelopen jaren waarop Den Uyl zelf met ekaar vergelijkbare fouten heeft gemaakt.

Ten eerste in '77; de avond van Rekman, toen de partijraad Van Thijn te rugstuurde met de boodschap: *Geen goede uitkomst*. De tien dagen daarn: probeerde Den Uyl met Van Thijn een regering te formeren die acceptabel zou zijn voor het congres — daarbij zijn allerlei standpunten ingenomen rond personen, terwijl Den Uyl niet de moed heeft kunnen opbrengen om te stellen: *Luister, dit is ons onderhandelingsresultaat; met deze mensen zullen jullie het moeten doen — zo niet, stuur mij dan maar weg*. Wat gebeurde er? De vrijdag vóór de zaterdag van het congres braken de onderhandelingen af op personen. Vervolgens bleek het congres veel gematiger dan de partijraad; het congres had elke regering geaccepteerd, mits Den Uyl zich maar als premier had gepresenteerd. Kortom, Den Uyl hee-

maakt. Hij heeft toen de moed niet opgebracht om zichzelf kwetsbaar op te stellen; hij wilde een resultaat boeken waarvan hij zeker wist dat het te halen zou zijn, en stelde zijn maatstaven af op de partijraad.

Den Uyls tweede politieke fout: september '81; Den Uyl samen met Van Agt de regering in. Dat kon niet. Den Uyl had op dat moment de kwaliteit moeten hebben om Van Agt en zichzelf uit te ruilen tegen, bijvoorbeeld, Lubbers en Van Thijn; welke combinatie vier jaar had kunnen aanblijven; die Ziektwet-kwestie was daarna niet meer dan een aanleiding voor het falen van de PvdA bij de Provinciale Statenverkiezingen in '82 — daar ben ik zeker van.

Deze twee blunders van Den Uyl hebben ertoe geleid dat de PvdA de afgelopen acht jaar niets in de melk te brokkelen heeft gehad.

Ach, uiteindelijk zal het mee-regeren van de PvdA in een volgend kabinet niet veel meer betekenen dan een nuance; overigens, een nuanceverschil dat ik prefereer. Ik geloof niet dat die marges zo groot zijn; de verschillen zijn niet zo kolossaal — het is allerm minst een kwestie van een bijstands-uitkering die van twaalfhonderd omhoog gaat naar achttienhonderd gulden.

Persoonlijk vind ik Lubbers een uitstekende minister-president; een prima *manager* van het regeringsteam, en wanneer hij Nederland vertegenwoordigt in het buitenland, geneer ik mij niet voor hem — wat wél het geval was bij Van Agt.

Ik vind Winsemius een fantastische minister. Ruding is een goede man op Financiën; hoewel de Tante-Truus-affaire een grove misstap van hem was.

Het huidige kabinet neemt in ieder geval beslissingen: dit in tegenstelling tot voorgaande regeringen. Natuurlijk vallen er kanttekeningen bij het beleid te plaatsen, maar kritiek leveren is zo eenvoudig — dat heb ik ook als scheidsrechter ervaren: een *penalty* toekennen, of niet — dat is een kwestie van één seconde; je staat er alleen voor; je mag je van niemand iets aantrekken — wat je dan ook beslist, er valt altijd wel iemand over je heen. Ik houd van mensen die durven besluiten te nemen. Ik vind het goed wat Brinkman heeft gedurfd gezake de omroepen: *Ik geef u een boete, want u overtreedt de regels*. Knap. Hij kon verwachten dat alle opiniemakers te Hilversum hem door de mand zouden halen. Inhoudelijk valt er zeer veel te zeggen over zijn weigering om de P.C. Hooftprijs toe te kennen — maar ik heb respect voor zijn moed om daartoe te durven besluiten. Hij durft tenminste. Dat respecteert ik méér dan nooit een knoop willen doorhakken, omdat je dan ook geen enkele kritiek hoeft te verwachten.

De VVD-bewindslieden vind ik qua kaliber veel minder dan de CDA-ministers. Een man als Van Aardenne had al moeten vertrekken na die kwestie van het commissariaat bij *Holland Sea Search* en zijn wachtgeld. Neelie Smit-Kroes heeft ook niet meer zo'n aantrekkingskracht. De VVD staat er slecht voor door gebrek aan persoonlijke kwaliteit in de top; kijk maar naar wat er momenteel rondom Nijpels aan de hand is. Lubbers heeft zijn ministers echt op kwaliteit uitgezocht. Het CDA maakt daarom grote kans op winst in '86.

Mede door de wijze waarop Lubbers tot nu toe heeft geopereerd, acht ik een continuering van het huidige regeringsbeleid geen afgrijselijk vooruitzicht; maar als de PvdA het niet zou halen, denk ik wél: *Jeetje, wat een gemiste kans*.

En: zelfs als de PvdA met deze lijsttrekker erin slaagt om de meerderheid van CDA-VVD tegen te gaan, zal Den Uyl toch onacceptabel blijven voor het CDA — Den Uyl zal vast en zeker nooit meer als regeringsleider kunnen functioneren!

